

שבוע טוב

Číslo 9/5767

13.prosinec '06

O Chanuce prakticky

15. -23.12. 2006

Po celých osm dní Chanuky se smí vykonávat všechny práce, obvykle se ale ženy zdrží práce po dobu, co hoří chanuková světla. Používá-li se svícen na olej, lze použít kterýkoli druh oleje, který hoří jasným a čistým plamenem, nejlépe olivový, poněvadž s tím byl vykonán zázrak v Chrámu. Používá-li se svíce, nejlépe je mít svícen kovový, ne keramický - z hlíny. Svícen má být umístěn na dobře viditelném místě, obráceném do ulice (veřejného prostoru), aby tak rozhlašoval zázrak - u dveří do obydlí, nebo v okně. Pokud je svícen u dveří, měl by být umístěn těsně (do 8 cm) vlevo (pohledem vstupujícího), abychom byli „obklopeni micvami“ - napravo mezuzá, nalevo chanukije. Od země ve výšce asi 3-10 šifek dlaně, tedy mezi 24- 80 cm. Svícen smí být v okně, i když je okno výš než 80 cm. Důležité je, aby světla byla vidět. Tam, kde by výška nad zemí bránila kolemjdoucím vidět světla (nad 10 m od země), zvážíme, zda bude lépe umístit je u dveří. Světla mají být v jedné rovině, ne jedno výš než druhé, a mají být od sebe tak daleko, aby spolu nespílyvala (musí se jasně rozeznat, kolik světel svítí) či svíce neměly žárem. Nutno se před zapálením přesvědčit, zda svíce jsou dost dlouhé či oleje dost, aby světla vydržela svítit nejméně " hod po objevení hvězd. Čas pro zapálení je ihned po objevení hvězd (maariv říci před zapálením). Předtím bychom už neměli dělat žádnou práci, ani studovat Tóru. Když nemůžeme světla zapálit ani tehdy, ani později, smíme je zapálit po plag hamincha. Je dobré, když se shromáždí celá rodina, aby chvíle byla sváteční.. Žena smí zapálit svícen za celou rodinu. Chanuková světla by měly zapalovat i děti, které jsou dost staré, aby se cvičily ve vykonávání micvot (příkazů). Ideálně by každý člen domácnosti měl zapalovat svůj svícen.. Je třeba dát svícen na takové místo, aby světla nezhasla větrem či průvanem (stane-li se, že náhodně zhasnou, rozsvítíme znovu, už bez požehnání) První večer se říká 3 požehnání - Lehadlik ner šel

chanuka (rozsvítit chanukové světla), Šeasa nisim (který koná zázraky), Šechehejanu (Kterému vděčíme, že jsme se dožili). Zpívá se píseň Maoz cur ješuatí (Síla a Skáka naší spásy). Světla nezapalujeme jedno od druhého, nejlépe je použít další svíce - šamaše, ten má být o něco výš než ostatní světla, aby bylo jasné, že nepatří k aktuálně požadovanému počtu světél. Je více názorů, jak zapalovat, běžné je zapálit první večer světlo na konci svícnu po naší pravici, každý další den se přidá jedna svíce doleva, nově přidaná se zapaluje jako první a pokračuje se dál směrem doprava. Zapálením chanukového svícnu v synagoze

nejste zproštěni povinnosti zapálit světla doma. V pátek se chanukové svíce zapalují dříve než šabatové, ale mělo by to být po plag hamincha (předtím odříkat minchu) a chanukové svíce dost dlouhé, aby hořely nejméně hodinu po objevení hvězd. V sobotu večer se chanukije rozsvěcuje po havdala.

Po osm dní Chanuky se zařazuje do Šmone esre vsuvka Al hanisim, každý den při ranní modlitbě se říká celý halel, vynechává se tachanun, El erech apajim. O Chanuce se hodně jedí mléčná jídla (palačinky s tvarohem, sýr,) nebo jídla připravená na oleji- bramborové placky (latkes), buď se sýrem, nebo s povidly, koblihy atd. (připomínka zázraku s olejem i příběhu Jehudit, jež nabídla vladaři nepřátel tučný sýr, po němž musel hodně pít, až opilý usnul a Jehudit vykonala čin, jímž přispěla k vítězství svého lidu).

Ke hře slouží káča- sevivon (drejdl), s písmeny nun, gimel, he a šin, jež se vykládají jako začáteční písmena slov Nes gadol haja šam - Velký zázrak se tam stal, v jidiš znamenají také, kolik čeho (bonbónů, mincí..) dostane hráč z banku či odevzdá do něj (N-nix-nic, Gadol- vše, Halb - polovina, Štel-dej). U kabalistů čteme i další význam Nefeš - duše, Guftělo, Sechel- rozum, Hakol - vše = tedy toto vše jsme my, a tak máme vidět i svět, jenž je neustále v pohybu a nad nímž je síla, která vše ovládá a řídí. O Chanuce by se nemělo zapomínat na dobročinnost.

Šulchan aruch
Orach chajim
Zákony svátku chanuka /zasvěcení/
Kapitola 670

Věci zakázané a povolené o chanuce. A v ní 3 paragrafy.

1.) 25. kislevu (začínají) dny chanuky a je zakázáno tryznění a půst, ale je povoleno vykonávat práci. A ženy mají zvykem nevykonávat práci po dobu, co hoří svíčky, a někdo říká, že se jim nemá polehčit.

2.) Rozmnožování hostin, které rozmnožujeme, jsou běžnými hostinami, protože je neustavili k hostinám a radosti.

Haga: a někteří říkají, že je trochu přikázání při rozmnožování hostin kvůli tomu, že v oněch dnech bylo zasvěcení oltáře (Maharo z Prag) a je zvykem říct žalmy a chvalo zpěvy u hostin, které rozmnožujeme a tehdy je to

hostina přikázání (Minhogim). Někteří říkají, že se má jíst sýr o chanuka, protože zázrak se udál skrze sýr, který nechala Jehudys sníst nepříteli (Kol bou a Ran).

3.) Nedělají se o nich pohřební řeči, nýbrž pouze pro většího mudrce, než je on.

Haga: a nepostí se v den, o němž zemřel otec nebo matka, a o půstu kvůli snu o chanuka, o tom je pojednáno výše, kapitola 568 paragraf 5 a ohledně Ciduk hadyn (ospravedlnění soudu), o tom je pojednáno výše, v zákonech nového měsíce, kapitola 420 v haga, a je o tom pojednáno níže, kapitola 683.

Šulchan aruch
Orach chajim
Zákony svátku chanuka /zasvěcení/
Kapitola 671

Pořádek zapalování chanukových svíček (lamp) a místo jejich položení.
a v ní 8 paragrafů.

1.) Je potřeba si dát velmi pozor na to, aby zapálil svíčky na chanuka, a dokonce chudý, živící se almužnou, si to vyžádá, nebo prodá svůj oděv a koupí si olej na zapálení.

2.) Kolik svíček rozsvěcuje? O první noci rozsvěcuje jednu, odtud a dále postupně přidává jednu každé noci, až jich poslední noci bude osm a dokonce pakliže je mnoho příslušníků rodiny, tak nerozsvítí více.

Haga a někteří říkají, že každý člen rodiny zapálí (Rambam a takový je prostý zvyk a dají si pozor na to, aby každý z nich dal své svíčky na zvláštní místo tak, aby bylo poznat kolik svíček zapalují (Maharal z Prahy).

3.) Lampa, která má dvě hubičky, tak se mu započítává za dvě.

4.) Pakliže naplnil mísu olejem a obklopil ji knoty, pakliže na ni překlopil nějakou nádobu, tak každý knot se mu započítává za jednu svíčku, pakliže na ni nepřeklopil nádobu, tak se mu to nezapočítává dokonce ani za jednu svíčku, protože je to jako táborák.

Haga: a proto je třeba si dát pozor na to, aby postavil svíčky rovně do řady a ne do kruhu, protože je to jako táborák (Hagahous Majmonyous jménem Smaka), a je povoleno zapálit svícny, které nazýváme lampa, jelikož každá svíčka je velmi vzdálená od druhé (Trumas hadešen kapitola 105) a je třeba si dát pozor na to, když dělají svíčky, dokonce z vosku, aby je nespojili, protože je to jako táborák (Rozhodnutí Mahariho 65), dokonce u svíček na šábés a svátek si mají dát pozor na to, aby tomu tak neudělali (Our zarua).

5.) Chanukovou svíčku pokládá ke vchodu blízko veřejnému prostranství zvenčí, pakliže je dům otevřený na veřejné prostranství, tak ji položí k jeho vchodu a pakliže je před domem dvůr, položí ji ke vchodu dvora a pakliže bydlí v dalším patře, které nemá vchod otevřený na veřejné prostranství, tak ji pokládá do okna poblíž

veřejného prostranství a v době nebezpečí, kdy není povoleno vykonat toto přikázání, ji položí na stůl a to stačí a je potřeba jiná svíčka k tomu, aby se používalo její světlo, a pakliže je tam ohniště, tak není potřeba jiná svíčka, a pakliže je to vážený člověk, jehož zvykem není používat světlo z ohniště, tak potřebuje jinou svíčku.

6.) Pokládá ji výše než tři dlaně a je přikázáním ji položit níže než deset dlaní a pakliže ji položil výše než deset dlaní, tak vyšel, ale pakliže ji pokládá výše než dvacet loktů, tak nevyšel.

Haga a dokonce ji vzal takto zapálenou a položil ji níže než dvacet loktů, tak nevyšel, protože zapalování dělá ono přikázání (Bejs Jousef jménem Tousfous).

7.) Je přikázáním ji položit na dlaň blízko u vchodu po levé straně tak, aby byla mezuzá (svitek na veřejích) po pravé straně a chanuková svíčka na levé a pakliže ve vchodu není mezuzá, tak ji položí napravo a pakliže ji položil do samotných dveří, tak ji položí od polovinu vchodu doleva.

Haga: avšak v této době, kdy všichni zapalujeme uvnitř a není to vůbec patrné pro lidi na veřejném prostranství, tak se není potřeba tolik obávat toho, jestli se nezapaluje na dlaň blízko dveří, a v každém případě je zvykem rozsvítit blízko na dlaň vchodu jako v jejich dobách a nemá se to změnit pakliže není mnoho příslušníků rodiny, kdy je lepší, aby každý rozsvítil na zvláštním místě než aby se svíčky smíchaly dohromady a nebylo by poznat kolik svíček se zapaluje, a v každém případě si dají pozor na to, aby nezapálili na místě, kde se zapalují svíčky po celý rok, protože tehdy by to nebylo poznat vůbec a též pakliže je ono rozlišení pouze pro členy rodiny, v každém případě trochu rozlišení musí být.

A v synagoze se ukládá u jižní stěny (nebo na jihu od svícnu a uspořádává je od východu k západu) (Trumas hadešen kapitola 104 Bejs Jousef) a zapalujeme a žehnáme (v

synagoze) kvůli rozhlášení zázraku. Haga: a člověk nesplní povinnost svíčkami v synagoze a musí znovu zapálit ve svém domě (Ribaš kapitola 111), a je zvykem rozsvítit v synagoze mezi odpolední a večerní modlitbou a někteří mají zvykem rozsvítit v den před šábesem před odpolední modlitbou (Kol bou a Avudraham) a pakliže si chtějí pospíšet modlit se poté, co kantor požehnal a zapálil jednu z nich, tak může správce zapálit ostatní a kantor se bude modlit (Maharil). 8.) Dvůr, který má dva vchody na dvě světové strany, tak

musí zapálit v obou kvůli podezření, a pakliže jsou oba vchody na jedné straně (a jsou v jednom domě) (Kol bou), tak stačí v jednom z nich. Haga: a pakliže zapaluje ve dvou vchodech, tak žehná pouze v jednom z nich a u druhého zapaluje bez požehnání, avšak v této době všichni zapalují přímo uvnitř a není žádné rozlišení pro ty, jenž jsou na veřejném prostranství, dokonce i když má dvůr nebo dům hodně vchodů na mnoho stran, tak se zapaluje pouze jednou uvnitř, tak se mi to zdá a takový je prostý zvyk.

Šulchan aruch Orach chajim

Zákony svátku chanuka /zasvěcení/

Kapitola 672

Doba zapalování chanukových svíček. A v ní dva paragrafy.

1.) Nezapalujeme chanukové svíčky před tím, než zapadne slunce, nýbrž až na konci jeho zapadání, neopoždíme a neuspíšujeme to. A někteří říkají, že pakliže je zaneprázdněn, tak to může uspíšet od přelomu odpoledne a výše, ale pouze pokud do takového množství oleje, které vydrží (hořet) dokud nezmizí poslední noha z trhu.

2.) (Pokud) zapomněl nebo to udělal záměrně a nerozsvítil při západu slunce, tak rozsvěcuje dále dokud nezmizí poslední noha z trhu, což je tak asi půlhodina, protože tehdy lidé procházejí a vracejí se a ještě jde o rozhlášení zázraku. Proto je potřeba do ní dát olej v takovém množství, a pokud do ní dal více oleje, tak ji

může zhasnout poté, co uplynula ona doba a také může používat jejího světla po této době. Haga - někteří říkají, že v této době, kdy zapalujeme uvnitř, tak si není potřeba dávat pozor zapálit před tím, než zmizí poslední noha z trhu (vlastní názor a Túr jménem Tousfous) ,ale v každém případě je dobré si dát pozor též v této době. To však platí s počátečním úmyslem, ale pakliže přešla tato doba a nezapálil, tak zapaluje dále po celou noc a pokud by přešla celá noc a nezapálil, tak to nemůže nahradit. Haga - a za dalších nocí zapálí jako ostatní lidé, přestože nezapálil napoprvé (nalezl napsáno jménem Maharila a Aguda a vlastní názor).

Šulchan aruch Orach chajim

Zákony svátku chanuka /zasvěcení/

Kapitola 673

Oleje a knoty, které jsou košer na chanuka. A v ní 4 paragrafy.

1.) Všechny oleje a knoty jsou košer pro chanukovou lampu, i přestože se oleje netáhnou za knotem a oheň se v oněch knotech pěkně neuchytává. Haga: avšak olivový olej je vybraným příkázáním (Moredechaj a Kol bou a Maharil), a pokud je olivový olej nedostupný, tak platí příkázání u olejů, jejichž světlo je průzračné a čisté, a v těchto zemích je zvykem zapálit svíčkami z vosku, protože jejich světlo je čisté jako (světlo) oleje. A dokonce na šábesovou noc, která je mezi dny svátku chanuka, je povoleno rozsvítit v chanukové lampě oleje a knoty, jimiž je zakázáno zapálit šábesovou svíčku.

Haga: pakliže dává do lampy pouze množství pro míru potřebnou k příkázání (Odpověď Rašby kapitola 170). Jelikož je zakázáno /užitkově/ používat chanukovou svíčku, ať již o šábesu nebo ve všední den, a dokonce je zakázáno za jejího světla zkontrolovat mince nebo je přepočítat. Dokonce používání k svatým věcem, jako k učení se za jejího světla, je zakázáno a někdo povoluje používání k svatým věcem, a je zvykem zapálit dodatečnou svíčku, aby pakliže použije jejího světla, tak to bude ono dodatečné světlo, které je to, jež bylo

zapáleno naposledy a položí jej trochu v odstupu od ostatních svíček

Haga: a v těchto zemích není zvykem přidat (světlo), pouze u nich ponecháváme služebnou svíčku, kterou se ony svíčky zapalují, a tak je to lepší, a je dobré ji udělat vyšší než ostatní svíčky, že pakliže přijde (světlo) používat, tak použije onu (pomocnou) svíčku (Mordechaj). Pokud by se smíchaly chanukové svíčky, ze kterých je zakázáno mít užitek, s ostatními svíčkami, dokonce i jedna v tisíci, tak není zrušena, protože je to věc mající stanovený počet (Trumas hadešen kapitola 150), ale zapálí jich z oné směseniny tolik, že zajisté bude hořet povolená svíčka spolu se zakázanou svíčkou a tehdy je možno je používat (vlastní názor).

2.) Zapalováním vykonáváme příkaz, proto pakliže zhasla (svíčka) před tím, než uplynula její (stanovená) doba, tak s ní již nemusí nic dělat a dokonce pokud zhasla před šábesem, před přijetím šábesu, což je ještě za dne, tak s ní již nemusí nic dělat a též pakliže poté, co ji zapálil, ji přichází upravit a omylem ji zhasil, tak s ní již nemusí nic dělat. Haga - a pokud chce sám na sebe zpřísnit a znovu ji zapálit, tak nad ní nemá požehnat (Rašbo kapitola 539 a Ran). 3.) Lampa z keramiky, kterou zapálil o jedné noci, tak se

stává starou a nezapalujeme jí o jiné noci, ale bereme nové o každé noci, ale když má pouze starou, tak ji vypálí každou noc v ohni, a lampa ze železa nemusí být

nová, a skleněná nebo keramická s glazurou mají stejný zákon jako železná.
4.) Nedbáme na výměnu knotů, dokud nedohoří.

Šulchan oruch
Orach chajim
Zákony svátku chanuka /zasvěcení/
Kapitola 674

Že je povoleno zapálit ze svíčky na svíčku. A v ní dva paragrafy

1.) Zapalujeme chanukovou svíčku od /jiné/ chanukové svíčky, a právě zapálit jednu od druhé, bez nějakého prostřednictví, ale jednu od druhé skrze všední svíčku je zakázáno a někteří povolují též toto, pakliže to není způsobem, že je potřeba se obávat, že ona všední svíčka zhasne před tím, než zapálí jinou chanukovou svíčku. Haga: a je zvykem zpřísnit u chanukových svíček, nezapálit dokonce ze svíčky na svíčku, protože základem onoho přikázání je pouze jedna svíčka a ostatní nejsou až tolik přikázáním, a proto se nemá rozsvítit z jedné na druhou (Hagahous Majmouny a Mordechaj) a to všechno

platí pouze po dobu, co svíčky hoří pro své přikázání, ale poté, co uplynula doba onoho přikázání, jsou povoleny k užítku, tím spíš, že je povoleno z nich zapálit (Nymukej Jousef hilchous ktonous).
2.) Někdě říká, že svíčka v synagoze a šábesová a chanuková, všechny jsou k přikázání a je povoleno zapálit jednu od druhé.
Haga: a to je zákon pro svíčku ke studiu Tóry nebo svíčky pro nemocného, jenž potřebuje svíčku (Nymukej Jousef hilchous ktonous), a v záležitosti svíčky v synagoze je o tom pojednáno výše, kapitola 154 paragraf 14.

Šulchan aruch
Orach chajim
Zákony svátku chanuka /zasvěcení/
Kapitola 675

Že zapalování vykonává příkaz a nikoliv umístění. A v ní 3 paragrafy

1.) Zapalování dělá příkaz a nikoliv umístění, že jestliže byla položena na místě, kde není kvůli přikázání na chanuka, tak ji zapaluje tam a nemusí ji odstranit a položit ji tam ve jménu přikázání chanuka, proto lampička, která hořela po celý den, jelikož ji zapálil před skončením šábesu pro přikázání chanuka, tak ji po skončení šábesu uhasí a zapálí ve jménu přikázání, a v každém případě je potřeba, aby ji zapálil na místě jejího uložení, protože pakliže by ji zapálil uvnitř a vynesl ven, tak nesplnil svou povinnost, protože ten, kdo to uvidí, si řekne, že ji zapálil pro svou potřebu, a též pakliže ji zapaluje a drží ji ve své ruce na jejím místě, tak nesplnil povinnost, protože ten, kdo to vidí, si říká, že ji drží pro

svou potřebu.
2.) Někdě říká, že jelikož zapalování vykonává příkaz, tak musí dát do lampy olej podle míry již před zapálením, ale pakliže požehnal a zapálil a poté doplnil olej podle míry, tak nesplnil svoji povinnost.
3.) Žena zapaluje chanukovou svíčku, jelikož i ona jí je povinována, ale pakliže ji zapálil hluchý, blázen a dítě, tak neudělal nic a přestože ji položil dospělý a někdo říká o dítěti, které došlo do věku výchovy, že je to povoleno. Haga: a u nás, kdy každý v domě zapaluje sám, tak dítě které došlo věku výchovy, musí taktéž zapálit.
(Originál textu je přiložen na konci tohoto čísla)

Výklad sidry Vaješev Berešit/Geneze 37,1 -40,23

Vaješev Jakov beerec megurej aviv beec Knan. A usadil se Jakov v zemi kde byl příchozím jeho otec v zemi Kenan. **H-spodin je pravedlivý soudce** Čteme v této týdenní paraši, že Jakov se usídlil (vaješev) v zemi svých otců coby jako host, protože v té době tam ještě prodlévali Kenanejští. Raši nabízí jeden výklad slova vaješev (usadit se, usídlit se) a sice, že to znamená, že Jakov chtěl žít v poklidu a míru. Jakov, v této etapě svého života již zažil mnoho potíží a soužení. Připomeňme 20 let téměř otrockých prací u Lavana. Tam jej potkala nejedna zkouška a nejedno soužení. Jakov se také musel konfrontovat se svým zlým bratrem Esavem;

dále když jeho dcera Dina byla zneuctěná, a jeho synové, Šimon a Levi se uchýlili k odvetné akci. Navíc jeho mladá žena Rachel umírá během porodu. Po těchto zkušenostech a ne zrovna příjemných zážitcích Jakov cítil, že by chtěl žít v poklidu a užívat zasloužilého odpočinku. Jakov si přál zabezpečit mír a klid, jako nezbytný předpoklad osobního duchovního růstu, aniž by byl rušen neblahými vnějšími vlivy. On věřil, že zažil již dosti utrpení, a že byl dostatečně očištěný skrze tyto své trpké zkušenosti. Raši vysvětluje, jak Jakov věřil tomu, že vytrpěl již dost a přál si, aby si konečně odpočinul. Do tohoto stavu klidu však zasáhla ještě další významnější tragédie - konflikt mezi Josefem a jeho bratřími.

Nakonec byl Jakov nucen uvěřit, že nějaké lité zvíře roztrhalo a sežralo Josefa - jeho ze všech nejvíc milovaného syna. Pak musel trpět po dobu dvaceti a dvou let touto představou. Raši říká, že Jakov usiloval bydlet v poklidu. Ale pak nastala těžká zkouška ohledně Josefa a ta jej dokázala téměř zlomit. Spravedlivý usiloval o to, aby mohl bydlet v pokoji, ale toho se mu stále nedostávalo. Ale Svatý budiž požehnán řekl, že spravedlivý není ten, kdo se jen připravuje na onenu svět, ale ti, kteří usilují bydlet v míru na tomto světě. H-spodin říká, že klid a mír existuje v onem světě; tento svět je definován jako místo nástrah a potíží - to je jeho pravá podstata. Od Jakova požadoval budovat mír na tomto světě a tragédie, která se přihodila Josefovi byla toho nezbytným předpokladem. Co bylo příčinou konfliktu mezi Josefem a jeho bratřimi? Bylo způsobeno nedostatkem komunikace. Jeho bratři opravdu věřili, že se Josef pokoušel podkopávat jejich vztah s Jakovem. Kvůli této mylné představě si mysleli, že Josef je "rodef" (pronásledovatel, osočovatel). Byli přesvědčeni, že Josef je diskredituje podle otcova scénáře; mohl je proklínat či jakkoli osočovat. Josefovi bratři mysleli, že se staví do vedoucí pozice, aby se stal otcem židovského národa a chce dosáhnout tohoto cíle na jejich úkor (moderně řečeno se chce vyšplhat po jejich zádech). Oni se proto cítili v právu, když posléze krutě s Josefem zacházeli. Tento konflikt však vyvstal kvůli nedorozumění. Josef mohl odvrátit tento celý problém, kdyby jen komunikoval s bratry efektivněji a uváženiěji. Ať tak nebo onak Josef postrádal takt k tomu, aby zachoval víc vyzrálého a

citlivějšího způsobu jednání s jeho bratry. Proč Jakovovu nepoučil Josefa jak jednat se svými bratry? Právě z tohoto nedostatku taktosti a následného řetězu tragických událostí totiž pospolitost Izraelitů sestoupí do Egypta na dobu 210 let. Jakov nebyl dosti způsobilý k tomu, aby uchránil své děti před tímto konfliktem. Jakov si přál všemožně se vyhnout komplikacím fyzického světa a přál si co nejvíc přebývat v duchovní rovině. Proto H-spodin vše zařídil tak, že neměl sílu k tomu zaránit Josefovi a jeho bratřím v konfliktu, který mohl vypuknout v každém okamžiku. Proč nebylo správné, když si Jakov přál mít svůj klid? Proč Jakov a jeho děti trpí, přestože si přál pravý opak? Čteme od našich moudrých, že Josef byl odloučen od jeho otce po dobu dvaceti a dvou let, protože Jakov uprchl z rodičovského domu a prodléval mimo po stejný časový úsek a během této doby neplnil své povinnosti ctít otce a matku. Z toho vidíme, že zde platila zásada míru za míru. Josef byl odloučen od Jakova po stejné časové období, kdy on sám byl oddělený od svých vlastních rodičů. Toto byla odplata, z toho, že Jakov selhal v jedné z nezákladnějších lidských povinností tj. v závazku vzdávání úcty svým rodičům po dobu dvaceti a dvou let. Co však tohle má společné s Jakovovou touhou, aby užíval klidu a duchovnímu rozjímání? H-spodin má mnoho způsobů, jak vyrovnat účty. Jestli Jakov opravdu rozuměl, že byl duchovně nezpůsobilý, protože popíral svým rodičům řádné pocty po dvacet a dvou let, nikdy nemohl věřit, že si zaslouží žít v míru a pohodě. Jakov tak strávil celý svůj život ve zkouškách a rozuměl tomu tak, že je to proto, aby odčinil svůj hřích.

Průřez týdenní paraši

„Jakov se usadil“ Midraš: po dlouhém exilu a všech zápasech se Jakov chtěl konečně v klidu usídlit. Ale i když spravedlivý hledá pokoj, H-spodin říká: „Což nejsou spravedliví dost odměněni tím, co je čeká ve světě, který přijde, že očekávají snadný život v tomto světě?“ Smysl midraše je, že Jákovo poslání není ještě skončeno. Josef byl pryč a podle všeho mrtev, Jakov měl důvod se domnívat, že jeho život končí nezdarem, přesto nepolevil ve službě B-hu. I to bylo částí jeho služby potomstvu, protože z toho se učíme nikdy se nepoddat „nevyhnutelnému“. Moudří učí, že tento svět není místem, kde může spravedlivý očekávat pokoj. S tímto vědomím jsou pak spravedliví víc než ochotní obětovat něco z pozemského pokoje za povýšení svého potomstva. **„Josef měl 17 let“**- podle tradice někdy v té době zemřela Lea. Tóra ho nazývá naar- jinoch, protože se choval nezrale - krášil si oči i vlasy, aby hezky vypadal (Raši). **„se syny Bilhy“** Josef dával přednost být s nimi a se syny Zilpy. Rašbam: stranil se synů Leiných, proto ho začali nenávidět. Raši: Leini synové přehlíželi syny „služek“, proto se Josef s nimi spřátelil. Ibn Ezra: synové Bilhy a Zilpy měli prospěch z Josefa, udělali si z něj svého sluhu. **„Přinášel zlé zprávy“**- to byl jeden z důvodů, proč Josefa nenáviděli (podle Midraše si Josef jejich chování vykládal špatně, byli bez viny v tom, co jim přisuzoval, a i když byl skutečně přesvědčen o pravdivosti toho, co říká Jákovi, měl uplatnit „dobrodiní pochybnosti“ a

říkat Jákovi jen fakta, bez svých závěrů). Dalšími důvody jejich nenávisť byla žárlivost na to, že Josefovi se dává přednost. Z toho učí Moudří, že otec nikdy nemá vyzdvihoval některé ze svých dětí. Zohar: Josefovi byla dána přednost kvůli jeho duchovní a intelektové úrovni, jimiž vynikal nad své bratry, tedy podobně jako když Avraham dal přednost Jicchakovi před Jišmaelem- byla dána přednost tomu, kdo byl skutečným strážcem duchovního dědictví. **„Syn jeho stáří“**- také důvod Jákovovy zvláštní lásky k Josefovi (Raši). Josef byl pro Jákova „moudrý syn“, vše, co se Jakov naučil během 14 let, strávených v akademii Šema a Evera, předal Josefovi; a tak jako Jakova uchránilo před špatným prostředím u Labana jen to, co se naučil, tak i Josef zůstal díky tomu nedotčen roky strávenými v Egyptě. **„Jemné vlněné roucho“**- známka výsad prvorozenství a nového místa v rodině, po Reuvenově incidentu Jakov povýšil Josefa na jeho místo. **„Josefovy sny“**- bratři pochopili jako výraz Josefovy touhy triumfovat nad svými vrstevníky, neuvažovali, že by to mohlo být B-ží zjevení toho, že Josef se stane vůdcem rodiny a duchovním mostem mezi rovinou patriarchů a nižší rovinou kmenových předků. Sforno: Josef byl nezralý a neuvědomil si, že své bratry popudí. Chizkuni: domníval se, že přesvědčí-li bratry, že je to B-ží proctví, přestanou ho nenávidět. Or Ha Chajim: poznají-li, že budou na něm závislí, pochopí, že není moudré ho nenávidět. Gaon z Vilny: pochopil sny jako proctví a prorok nesmí

smlčet, co mu bylo zjeveno, musí to sdělit ostatním. „**Im mašol - ha maloch**“ panovat nebo kralovat - král vládne se souhlasem těch, jimž kraluje, zatímco vladař panuje proti jejich vůli.

„**Měsíc se klani**“ Měsíc byl symbolem Rachel, v té době již dávno mrtvé. Jakov si neuvědomil, že Měsíc odkazuje na Bilhu, bývalou Rachelinu služku, jež po smrti Rachel vychovávala její syny.

Raši: Jakov sny pochopil správně, ale záměrně mluvil proti Josefovi, aby otupil nenávisť a odpor jeho bratrů a ujistil je, to nemají brát vážně

R.Bachja: objevuje se tu nově žárlivost bratrů, dříve Tóra mluví o nenávisti (považovali Josefa za pouhé dítě), nyní se jejich vztah k němu změnil v žárlivost, neboť sny mohly být B-žím zjevením.

„**Prodej Josefa**“ (proč?) Sforno: později, když bratři zkoumali své skutky, aby zjistili, zač je B-h trestá, neviděli příčinu v samotném prodeji, pouze v tom, že krutě přehlíželi Josefovy prosby o slitování. Prodej považovali za tvrdý vůči němu, ale ne za špatnost. Chápali věc tak, že Josef byl hrozbou, ne jen pro ně, ale pro osud celé rodiny. Věděli, že Jišmael a Esav byli vyloučeni z vyvolenosti Izraele, a že každý z Jakovových potomků musí být dokonalý, aby s nimi mohlo pokračovat poslání patriarchů, a vnese-li Josef do rodiny rozkol, může to mít nedozírné následky.

„**Nějaký muž**“ Targum Jonatan: byl to anděl Gabriel v lidské podobě.

Ramban: vyslal ho B-h, aby zavedl Josefa k bratrům a naplnilo se to,co B-h dříve řekl Avrahamovi. Jakov pochopil mužovo sdělení doslovně, tj. že bratři opustili Šchem a odešli do Dotanu. Midraš- smyslem slov bylo odstranit Josefa. Dotan - daat (zákon), tedy „tví bratři hledají zákonný důvod, pro tvé usmrcení“

„**Reuben**“ byl nejméně poškozen Josefem (ztratil některé výsady prvorozenství), ale cítil odpovědnost. Bratrům nedoporoval otevřeně, proto navrhl !“čistší“ způsob Josefova odstranění a doufal, že se mu podaří jej zachránit. Bratři chtěli nejdříve Josefa zabít vystřelením šípů z dálky, aby ho nezabili holýma rukama (Tur). Potom chtěli na něj poštvat psy, a když se to nepovedlo, rozhodli se ho přímo zabít (Ramban).

Sforno to vykládá jinak- bratři, kteří byli tak spravedliví, že jejich jména budou později vyryta na náprsníku velekněze, byli přesvědčeni, že Josef je napadne a oni jsou jeho obětí, že přichází za nimi, aby pak podal o nich Jakovovi zlé zprávy. Svůj čin pokládali za obranu proti jeho úkladům.

„**Prázdna, nebyla v ní voda**“- zdůrazňuje se, protože voda v ní nebyla, zato jedovatí štíři a hadi (Raši). Bratři to nevěděli, ovšem to, že Josef přežil, byl zázrak.

„**Karavana Jišmaelitů**“ Midraš citovaný Rašim - jišmaelitské karavany mívaly obvykle náklad zapáchající- naftu, dehet, B-žím zásahem vezla tato karavana vonné koření (aby Josef příliš netrpěl).

„**Jehuda řekl**“ jako předtím Reuven, tak v této chvíli Jehuda zachránil Josefův život. Jeho argumenty: I když ho nezavraždíme, budeme považováni za vrahy (Ramban). Co získáme jeho smrtí? Pomsta má uspokojit mstitelovu touhu po potrestání provinilce, nebo dát výstrahu ostatním, ale Josefovou smrtí nezískáme uspokojení, naopak budeme pykat za svou krutost, a jeho

smrt nebude výstrahou, protože bychom museli jeho krev zatajit (Sforno). Přinese nám jeho smrt víc dobra, než když ho pošleme daleko odtud? (R.Hirsch). Prodejem ho potrestáme spravedlivě („míra za míru“), protože se chtěl stát naším pánem, a teď bude otrokem (Sforno). **Jišmaelitě či Midjanci?** Raši: Josef byl prodán několikrát, bratři jej prodali jišmaelitům a ti ho hned prodali midjancům, kteří ho pak prodali v Egyptě.

„**Dvacet stříbrných**“. Bratři prodali prvorozence Rachel za 20 stříbrných = 5 šekelů, proto se za 5 šekelů vykupuje prvorozený syn (R.Bachja). Podíl každého bratra ze 20 stříbrných činil 2 stříbrné = 1/2 šekelu- tolik dával žid ročně na provoz Chrámu. Nyní, když není Chrám, dává se šekelu jako milodar o Purim (jenž připadá na měsíc, kdy se odevzdával šekel na Chrám).

Bratři se slavně zakleli (cherem), že nikdo nevyzradí, co se stalo.

Sefer chasidim: přísahou byl vázán i Josef- že se nevrátí k Jakovovi a slovem ani písmem mu to neřekne. Proto se Josef nepokusil setkat se s Jakovem za celých 22 let v Egyptě.

Skutek bratrů: Je-li člověk dobrý, B-h jej odmění tím, že jej učiní nástrojem dobrých činů, kdežto je-li zlý, B-h jej učiní tím jehož skutky způsobují zlo. Bratři měli důvod nemít Josefa v lásce, podle svého náhledu i podle Josefových skutků, jejich jednání ovlivnila žárlivost. Lidé jejich (duchovní) úrovně nemají právo být žárliví, B-h je učinil nástrojem, který zavedl Josefa do Egypta. Avšak poněvadž byli skutečně spravedliví a chtěli dělat jen dobré věci, i jejich špatný čin vedl nakonec k dobrému, protože Josef pak v Egyptě zachránil svět před hladomorem a položil základ k pozdějšímu Exodu a k vítěznému putování k hoře Sinaj.

„**Zasedli k jídlu**“ Reuven nebyl u prodeje a neusedl s bratry k jídlu. Podle jedněch byl na cestě do Beer ševy, aby upozornil Jakova, podle jiných se postil a konal pokání za svůj incident s Jakovovou postelí (Midraš, citovaný Rašim). Když se vrátil a Josefa už nenašel, cítil se vinný, že neprosazoval rozhodněji svůj plán na záchranu Josefa.

„**Jakov roztrhl své roucho**“ Pokud někdo vyšle posla do nebezpečné oblasti a posel je zabit, musí ten, kdo ho tam poslal, učinit pokání (Mahari Weil-Responsa).

„**Jehuda odešel od svých bratrů**“ Bratři jej zbavili jeho vůdcovství, neboť při pohledu na utrpení Jakova obvinili Jehudu, že jim radil poslat Josefa daleko, že by ho poslechli, kdyby jim poradil, aby vrátili Josefa Jakovovi. Sforno: Jehuda byl potrestán „míra za míru“, neboť ztratil své 2 syny a poznal, jakou bolest prožil Jakov. Midraš cituje r. Jochanana, že bratři ukázali Jakovovi Josefovo roucho se slovy, „Je to jeho, nebo ne?“ a později se Tamar zeptala Jehudy stejně, když mu poslala ony tři předměty.

„**Bat iš-knaani**“ Pesachim 50a říká, „Což je možné, aby Avraham varoval Jicchaka a Jicchak Jakova (aby si nebrali ženu z Knaanu, a pak by si Jehuda takovou vzal?“ Proto mnoho komentátorů vykládá „knanani“ jako „obchodník“, a ne jako Kenanejec. Midraš: Tamar byla dcerou Noachova syna Šema, byla dcerou cizince žijícího v Knaanu. **Synové Jehudy:** Er (význam jména „Pozor!“), Onan (slovo příbuzné k „naříkání, lítost“- Ramban). Midraš: Er odkazuje k předčasně smrti či bezdětnosti, Onan k bolesti, již Onan působil sám sobě, a k lítosti, již způsobil rodičům.

Raši: Tóra uvádí místo narození třetího syna - Šelacha (Kezib - přestání, selhání), soudí z toho, že Jehudova žena pak nemohla mít další děti. Levirátní manželství - (viz o něm Dt 25-5 a n.) I předtím, než byla dána Tóra, lidé uznávali duchovní prospěch z jibum (švagrovství). V oněch dobách mohla být povinnost přenesena na další příbuzné, vedle bratrů zesnulého. (V současné době se vykonává pouze obřad chalica = odmítnutí této povinnosti symbolizovaný, kdy žena vyzuje střevíc). Jehuda namísto levirátního manželství Tamar se svým třetím synem Šelachem raději Tamar zavrhl, z obavy, že patří k ženám, jimž umírají manželé (Raši). Ramban: Jehuda se bál že by Šelach upadl do stejného hříchu jako jeho dva zemřelí bratři. Jehudovi synové byli nehodní, a nikdo jiný z rodiny nepřicházel v úvahu, kromě samotného Jehudy, jenž byl skutečně spravedlivý. Tamar věděla, že „normální cestou“ by k tomu nedošlo, proto nakonec sáhla po nedůstojném způsobu. **Jehuda a Tamar.** Midraš: R. Jochanan řekl, že Jehuda přešel kolem Tamar bez povšimnutí, proto H-spodin poslal anděla rozkoše, aby Jjehudu zlákal, až pak si Jehuda povšiml Tamar a souložil s ní, proti svému jecer ha tov. Ramban: Před dáním Tóry byla prostituce dovolena, ani zakázaná jídla nebyla zakázána, a třebaže praotcové i jejich rodiny zachovávali příkazy, dělali to dobrovolně, takže bylo-li to nezbytné, jednali podle zákonů, platných v té době. Podobně i Jakov se oženil s dvěma sestrami, což později Tóra výslovně zakazuje. Raši: Tamar byla určena, aby měla děti od Jehudy. Sforno: Tamar nechtěla peníze, chtěla něco, čím by později mohla prokázat, že její těhotenství je výsledkem levirátního spojení. B-ží zásah roznítil v Jehudovi takovou vášeň, že jí dal tři své cenné věci. Ramban: I když Jehuda dal později hledat „neznámou“, aby získal zpět své věci, byl připraven je oželeť, neboť se nesluší mluvit o sexuálních věcech na veřejnosti. Midraš: Tamar říkala, „Proroci a vysvoboditelé ze mne povstanou.“ **„Trest smrti pro Tamar.“** Midraš citovaný Rašim: Poněvadž Tamar byla dcerou Šema, kněze, měla být upálena. Ramban: neprovdaná dcera kněze nepodléhá trestu smrti (Sanh 50b), pro takový rozsudek musí být další důvody, nemravné chování či vysoké postavení rodiny, která je tím uvedena do hanby. Raši: Tamar nechtěla zahanbit Jehudu na veřejnosti - z toho Moudří učí, že „člověk by se měl raději nechat hodit do hořící pece, než aby vystavil bližního veřejné hanbě“. R. Elazar cituje midraš (Sota 10B), že Satan chtěl zabránit, aby mesiášská dynastie přišla na tento svět, proto způsobil, že Tamar zapomněla, kde jsou věci od Jehudy, ale prosila B-ha o slitování nad svou duší a Jeho zásahem si vzpomněla cestou na smrt. Raši cituje midraš, že nebeský hlas zvolal „Je to ode mne!“ Peres, Zerach.

Podle kabalistů jméno Zerach odkazuje ke slunci, jež je zdrojem stálého světla. Jméno Peres (přerušení) odkazuje k Měsíci, který není stálý a i jeho světlo ubývá a přibývá, symbolizuje tedy, že i davidovská dynastie, pocházející z Perese, se zmenší, až zcela zmizí, ale opět se objeví a vzroste. Proto také Moudří pro zprávu o Roš chodeš užívali věty „David, král Izraele žije a trvá!“

Ramban: Peres (síla či přemožení)- jméno dal Jehuda vůli tomu, co řekla porodní bába.

Raši- Zerach odkazuje k zářivosti šarlatového vlákna. **Josef a žena Potifarova.** Příbuznost příběhu Tamar a ženy Potifarovy- obě měly čisté úmysly, obě chtěly potomky Izraele. Astrolog předpověděl Potifarově ženě, že z ní vzejdou potomci Josefovi, pouze nevěděla, zda jejich matkou má být ona či její dcera Asenat. (Podle tradice si Josef vzal její dceru). Potifar měl podle egyptských zvyklostí Josefa zabít, neudělal to, protože si jej oblíbil a protože B-h Josefa chránil. Ibn Ezra, Ramban - protože pochyboval o pravdivosti slov své ženy.

Jalkut: protože dcera Asenat přísahala otci, že Josef je nevinný a popsala, co se skutečně stalo. Za svou zásluhu se pak stala Josefovou ženou.

Talmud (Sota 36b) uvádí názor, že Josefův odpor se nakonec zlomil, ale vtom se mu zjevila tvář jeho otce Jakova, který řekl, že když podlehne, nebude jeho jméno vyryto s jmény ostatních bratrů na náprsníku velebně. Ramban: Potifarova žena se bála, aby to Josef neřekl v domě či manželovi, proto spustila křik. Využila předsudků Egyptanů, kteří se Hebrejců štítily, a ani s nimi nejedli. Obvykle nebyl hebrejský otrok ani vpuštěn do domu, žena tedy argumentovala, že když její muž udělal výjimku, poksil se Josef zneužít svého postavení. Potifar osobně dovedl Josefa do vězení - na znamení úcty k němu, i jako náznak, že své ženě nevěří; ale Josef musí být potrestán, aby lidé nemluvili zle o jeho ženě i o něm.

Vězení.

B-h určil, aby Josef byl ve vězení 10 let = jeden rok za každého z bratrů, o nichž podával zprávy otci. Další 2 roky mu byly přidány kvůli tomu, že žádal číšníka, aby si na něj vzpomněl, až bude u faraona (tj. měl spoléhat pouze na B-ha).

Pekař a číšník. Číšník se provinil tím, že ve faraonově poháru se našla moucha, pekař tím, že ve faraonově chlebu se našel kamínek. Provinění číšníka tedy bylo menší- moucha se mohla do poháru dostat kdykoli, proto byl později číšník vrácen do své funkce; kdežto pekař se provinil nedbalostí, ježto kamínek se dostal do chleba během přípravy těsta nebo pečení.

Josef - hebrejec. Moudří chválí Josefa, že hrdě řekl, že je Hebrejec, za to obdržel výsadu být pohřben v zemi zaslíbené. Zatímco Moše řekl Jitrovým dcerám, že je Egyptan, a za to mu bylo upřeno právo být pohřben ve svaté zemi (Devarim raba 2:5).

Komentátoři vysvětlují, že je rozdíl mezi emuna- věrnost, důvěra = přesvědčení, že existuje B-h, a bitachon- víra, spolehnutí = přesvědčení, že B-h ovlivňuje události a jejich výsledek závisí na jeho vůli.

Výklad týdenní haftary Zecharja 2,14 - 4,7

Zacharjáš 2:14 Plesej a raduj se, sijónská dcero, neboť už přicházím a budu bydlet uprostřed tebe, je výrok H-spodinův.

15 V onen den se mnoho pronárodů přidruží k H-spodinu. Stanou se mým lidem a já budu bydlet uprostřed tebe. »I poznáš, že mě k tobě poslal H-spodin zástupů.«

16 Pak se H-spodin ujme Judy jako svého dědičného podílu ve svaté zemi a znovu vyvolí Jeruzalém.

17 Ztiš se před H-spodinem, veškeré tvorstvo, neboť se vypravil ze svého svatého příbytku."

Zacharjáš 3:1 Potom mi ukázal velekněze Jehošuu, jak stojí před H-spodinovým poslem, a po pravici mu stál satan, aby proti němu vnesl žalobu.

2 H-spodin však satanovi řekl: "H-spodin ti dává důtku, satane, důtku ti dává H-spodin, který si vyvolil Jeruzalém. Což to není oharek vyrvaný z ohně?"

3 Jehošua totiž, jak stál před poslem, byl oblečen do špinavého šatu.

4 A H-spodin se obrátil k těm, kteří tu před ním stáli: "Svlékněte z něho ten špinavý šat." Jemu pak řekl: "Pohleď, sňal jsem z tebe tvou nepravost a dal jsem tě obléci do slavnostního roucha.

5 Řekl jsem: Vstavte mu na hlavu čistý turban." Tu mu postavili na hlavu čistý turban a oblékli mu šat. H-spodinův posel stál při tom.

6 A H-spodinův posel Jehošuuvi dosvědčil:

7 "Toto praví H-spodin zástupů: Budeš-li chodit po mých cestách a budeš-li střežit, co jsem ti světil, budeš obhajovat můj dům a střežit má nádvoří a já ti dám právo přicházet mezi ty, kteří zde stojí. -

8 Nuže slyš, veleknězi Jošuo, ty i tvoji druhové, kteří sedí před tebou: Tito muži jsou předzvěstí toho, že přivedu svého služebníka, zvaného Výhonek.

9 Hle, tu je kámen, který kladu před Jehošuu: jeden kámen, na něm sedm očí. Já sám na něm vyryji znak, je výrok H-spodina zástupů, a odklidím nepravost této země v jediném dni.

10 Onoho dne pak, je výrok H-spodina zástupů, pozvete jeden druhého pod vinnou révu a pod fikovník." Zacharjáš 4:1 Potom mě posel, který se mnou mluvil, znovu vzbudil jako toho, kdo musí být probuzen ze spánku,

2 a zeptal se mě: "Co vidíš?" Odvětil jsem: "Hle, vidím svícen, celý ze zlata, a na něm nahoře mísa se sedmi kahany. Všechny kahany na něm mají nahoře po sedmi hubičkách.

3 A nad ním dvě olivy, jedna z pravé strany a druhá z levé strany mísy."

4 Nato jsem se zeptal posla, který se mnou mluvil: "Co to znamená, můj pane?"

5 Posel, který se mnou mluvil, mi odpověděl. Řekl mi: "Ty nevíš, co to znamená?" Řekl jsem: "Nevím, můj pane."

6 Nato mi řekl: "Toto je slovo H-spodinovo k Zerubábelovi: Ne mocí ani silou, nýbrž mým duchem, praví H-spodin zástupů.

7 Čím jsi ty, veliká horo, před Zerubábelem? Rovinou. On vynese poslední kámen za hlučného provolávání: »Jeruzalém došel milosti!«" (ČEP)

Tato týdenní haftara, která se čte když šabat připadne na Chanuku, nám poodhaluje skrytou dimenzi H-spodinových tajuplných cest. Prorok Zecharja prorokuje slavný příchod H-spodinovy Slávy v blízké budoucnosti. On tak činí v H-spodinovo jménu, "raduj se a buď šťastná dcero Sióna že spatříš, jak přicházím a já budu bydlet ve vašem středu". Tato slova odkazují na náhlý vzestup významu Druhého chrámu po sedmdesáti temných letech exilu. Stavba začala již dříve, ale někteří z židů denunciovali své podezření perské vládě a ta promptně rozhodla s okamžitou platností zastavit obnovovací práce. Toto vedlo zase jiné židy k zoufalství a ztratili veškerou naději na návrat H-spodinovy Slávy. Náhle a zcela nečekaně prorok Zecharja oznámil H-spodinův okamžitý plán znovu vystavět Chrám. Prorok Zecharja pokračuje a odhaluje diskusi mezi H-spodinem a žalujícím andělem. Diskuse se odvíjí kolem velekněze Jehošuy, který byl určen sloužit v obnoveném chrámu. H-spodin bránil Jehošuu a řekl; "*H-spodin ti dává důtku, satane, důtku ti dává H-spodin, který si vyvolil Jeruzalém. Což to není oharek vyrvaný z ohně?*" Jehošua totiž, jak stál před poslem, byl oblečen do špinavého šatu. A H-spodin se obrátil k těm, kteří tu před ním stáli: "Svlékněte z něho ten špinavý šat." (Zecharja 3,2-5). Tento dialog odhaluje, že ustanovený velekněz nebyl způsobilý k výkonu tohoto úřadu.

Tradiční vykladači to vysvětlí tak, že Jehošuuvi byla vytýkána jeho mladistvá nerozvážnost s následným uzavřením nerovného sňatku. Žel, babylonský exil si vyžádal daň na židovském národu a do základu zkazil jejich morálku. Jejich nestálá konfrontace s babylonskými vlivy, morálkou a náboženstvím způsobila, že opouštěli své zásady a mimo jiné uzavírali sňatky s pohanskými ženami. (Targum a Raši) Naprosto sterjně to bylo s Jehošuuovými syny. Jejich vážený otec, Jehošua nedokázal je natolik ovlivnit, aby si vybrali vhodné manželky a nyní byl k vůli tomu kárán. Žalující anděl protestoval ohledně Jehošuuova kněžského statutu, kvůli jeho neschopnosti zařídit všechny náležitosti. H-spodin bránil Jehošuu a argumentoval, že on zasloužil si zvláštní zacházení, protože on *byl jako popálené dřevo vytržené z ohně*. Jehošua dostal druhou šanci a ihned se rozhodl napravit svoji chybu a ukončit tyto nepřiměřené vztahy. H-spodin zareagoval na tento upřímný závazek a ordinoval Jehošuu do jeho prestižního postavení. Tato příhoda poodhaluje jedinečnou dimenzi H-spodinova mínění a soucitu. Vpravdě, Jehošua byl zodpovědný za své chování a logicky by měl opustit svoji váženou pozici. Ať tak nebo onak, H-spodin se zastal Jehošuy. V talmudu (Sanhedrin 93a) se praví, že hříšný Nebuchadnezar zkoušel Jehošuuovu víru a nechal jej vhodit do ohnivé pece. Jehošua byl jako zázrakem vysvobozen a tím se utvrdila jeho oddanost k H-spodinu. My se dovídáme, že toto byla H-spodinova odpověď na jeho oddanost. Jehošua byl naprosto odevzdaný samotnému H-spodinu a tím získal svůj privilegovaný statut. Jehošuuova oddanost jej přivedla do H-spodinova úzkého kruhu vyznavačů a dostalo se mu zvláštní pocty. H-spodin se dívá na své blízké, tak, že důležitým kritériem je právě oddanost a pak jim zajistí zvláštní privilegia. Po přezkoušení jejich loajality vůči H-spodinu jejich následující služba se stává neocenitelnou. Takoví zb-žní lidé oslavují H-spodina už

pouhou svojí existencí a nepochybně zvýší tento jejich kredit tisíceronásobně za tuto jejich službu sám H-spodin. Ačkoli mohou být mnohdy nedokonalí a chybní, jejich kvalita oddanosti překonává všechno a poskytuje jim odměnu za službu již v tomto světě. Tato situace se opakovala Jehošuvým potomkům právě během událostí kolem Chanuky. V dávných dobách Druhého chrámu byl židovský národ reprezentován vynikajícími veleknězi jako byl Ezra Ha Sofer a Šimon Ha Cadik. Během té doby sedmiramenná chrámová menora svítila v průběhu dne (ve dne svítilo všech sedm lamp, v noci jen tři). Tento stálý jev ukázoval světu H-spodinovu neustálou přítomnost mezi lidmi. Ale žel od dob Šimona byla kněžská služba pravidelně zanedbávána. Velekněžský úřad převzal politický statut a úřad byl získáván mnohdy skrze korupci a protekci. Četní hanební jedinci sloužili jako velekněžové, mnohdy po krátké době. Každým rokem H-spodin pranýřoval jejich nehodnost a trestal je pro vstupování do svatyně bez řádné přípravy (Joma 9a) a tak po letech nedůstojného zacházení s chrámem i s kněžským úřadem H-spodin reagoval a dovolil Řekům ovládnout Bejt Hamikdaš (= Chrám). Na tento nový vývoj reagovali mnozí židé odchodem do exilu, kde vytvářeli nové komunity. V této době vznikl i satelitní chrám v Leontopoli v oblasti nilské delty. Ten přežil jeruzalémský chrám o celé tři roky. Chašmonajim (Hasmoneovci) si vzali za úkol řešit vzniklou situaci a

obětovali své životy, aby obnovili chrámovou službu. Oni ukázali nebývalou úroveň oddanosti a H-spodin jimi oslavený - vrátil se prostřednictvím Šchiny do chrámu. Chašmonajim překročili tehdejší hranice a ustanovili se za vladaře nad celým židovským národem a dosáhli pozice, která do té doby patřila výlučně králi Davidovi. Podle některých pramenů Jan Hyrkanus a Alexandr Janaj jako králové zastávali i úřad velekněžský - po dobu osmdesáti let. (Berachot 29a) Přeze všechno dynastie Chašmonajim prokázala svoji oddanost a zasloužila si zůstat v H-spodinově přízni. Jejich celkové odevzdání se H-spodinu vytvořilo vztah něžné lásky a náklonnosti a díky těmto vlastnostem byli nejvhodnějšími kandidáty na tuto službu. Mnozí vykladači vidí tuto v této oddanosti a následné službě jádro Chanukové zkušenosti. Vysvětlují, že židovský národ se stal skutečně svobodným až když byla obnovena služba ve chrámu. Chašmonaim, potomci Jehošuy a Šimona Ha Cadika porozuměli zprávě a rozhodnutí obnovit H-spodinovu slávu v centru svého vyvoleného národa. H-spodin reagoval na jejich oddanost a ta vedla k zázračnému vítězství. Rozsvěcujeme naši menoru jako výraz oddanosti k H-spodinu ke službě jeho Majestátu a toto naše rozhodnutí je tím pravým chaukovým poselstvím. Když tak sledujeme oddanost služby a odhodlání jaké měli Chašmonaim, vede nás to k tomu, abychom zkoumali naše pohnutky a věnovali naše srdce, mysl a duši Jemu a použijeme Chanukovou zkušenost k naší službě H-spodinu po celý další rok.

Judaismus pro dnešek – část druhá DĚDICTVÍ SHROMÁŽDĚNÍ JÁKOBOVA

Náboženský charakter judaismu

Co je judaismus? Předběžně povězte, že je to dědictví židovského národa. Ale musíme to upřesnit. Není to dědictví genetické. Neboť teorie o židovské rase, předložená v 19. st. pseudovědeckými antisemity, je dnes zcela nevěrohodná. Už ve starověku, jak dosvědčuje Bible, byli Izraelité původu smíšeného, a od těch dob došlo k tolikerému promísení krve smíšenými sňatky i proselytismem, že dnes jsou Židé rasovou směsí skoro tak různorodou, jako celé lidstvo. Ale není-li judaismus předáván geneticky, musí jít o přenos kulturní a lze jej tedy definovat jako kulturu židovského lidu.

O jaký druh kultury však jde? Zběžnému dnešnímu pohledu se jeví jako kultura národní a ti, kdo prosazují toto hledisko, vypočítávají, co vše lze považovat za národní rysy: pevnou lojalitu k sobě navzájem i k svému národu, zachování hebrejštiny, odvěkou vazbu k zemi předků, touhu po návratu do ní a po znovuvybudování autonomního židovského společenství, naplnění těchto nadějí sionistickým hnutím a ustavením Státu Izrael, oživení židovského národního vědomí, jež zpětně probouzí a povzbuzuje jeho podporu.

Proti tomu stojí pohled na judaismus jako na kulturu náboženskou. Důkazy jsou rovněž přesvědčivé: Židé tradičně chápou sami sebe jako „lid smlouvy“, vyvolený B-hem k naplnění zvláštního úkolu v lidských dějinách, a

toto vědomí poslání nesporně hrálo velkou roli při jejich přežití navzdory tlakům konkurenčních ideologií. Jméno Izrael a biblická zpráva o tom, jak je Jákob obdržel (Gn.32:23-33), dokazují náboženskou podstatu židovského sebeuvědomění, jako i další biblické pasáže, např. Iz. 43:21: „Lid, jež jsem vytvořil pro sebe, ten bude vyprávět o mých chvályhodných činech“. Podobně i nesčetné rabínské výroky, např.: „Kdyby Izraelité nepřijali Tóru, B-h by pro ně neměl žádné další využití“ (Šab.88a), nebo památná věta z modlitební knihy „am ham'jachadin šemo-lid, který vyznává jednoho B-ha“ (modlit. kniha Brána pokání).

Také literatura Židů- hlavní výsledek jejich kulturní tvořivosti- je převážně náboženská: Bible, Midraš, Talmud, Zohar atd. Vůdčí osobnosti Židů byly hlavně nábožensko-kněží, proroci, rabíni; a jejich instituce byly institucemi typicky náboženskými- chrámy, synagogy, školy. Jejich kalendář je kalendářem šabatů, náboženských svátků, postů. A konečně- jedinou možností, jak se začlenit do jejich společenství kromě narozením, je náboženský proces konverze.

Až do třicátých či čtyřicátých let 20. st. byla obě zmíněná hlediska považována za antagonistická a zakladatelé našeho hnutí zdůrazňovali se vši rozhodností náboženský aspekt. Přiklínali se k tomu, považovat národní pojetí za žalostný pokus o znovunastolení starověkého tribalismu a za hrozbu (jak se domnívali) čistšímu, vznešenějšímu, pokrokovějšímu

a zralejšímu pojetí judaismu jakožto universálního náboženství. Zejména dr. Claude Montefiore lpěl až do konce svého života na ideálu „Angličana židovské víry“. Naproti tomu rabín dr. Israel Mattuck si jasněji uvědomoval zvláštní solidaritu Židů a definoval je jako „lid náboženství“, s důrazem na slově „lid“; a přesto, že byl proti židovskému nacionalismu i politickým cílům sionistického hnutí (zejm. jak bylo definováno v Biltmorském programu), zajímal se vážně o konflikt na Středním Východě, nabádal obě strany k umírněnosti a podporoval dvojnárodní řešení Ichudského hnutí, v jehož čele byl Juda L. Magnes, Mattuckův spolužák z Hebrew Union College a představený Hebrew University. Jeho spolupracovník, rabín Maurice L. Perle, byl zapáleným stoupencem sionismu dlouho předtím, než se

to stalo módou v židovských náboženských kruzích ortodoxních i progresivních.

Dnes se na to díváme poněkud odlišně. Nejen jsme uvítali vznik Státu Izrael a uvědomujeme si svou povinnost podporovat jej, ale jsme ochotni uznat, že židovská kultura jako celek obsahuje také světské a národní prvky, jež nelze puritánsky vyřadit. Přikláníme se k výroku „Jsem Žid a nic židovského mi není cizí“. Avšak musíme znovu potvrdit názor našich zakladatelů, že židovská kultura je kulturou primárně náboženskou, že judaismus, ačkoli není „pouze“ náboženstvím v úzkém smyslu slova, je v prvé řadě náboženstvím a že naše hnutí musí zůstat, jak tomu od začátku bylo, hnutím náboženským. Krátce, vyznáváme tradiční židovské přesvědčení, že především Tóra je oním „dědictvím shromáždění Jákobova“ (Dt.33:4).

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרע

דברים האסורים והמותרים בחנוכה. ובו ג' סעיפים:

א בכ"ה בכסליו (מתחילין) ח' ימי חנוכה ואסורים בהספד ותענית אבל מותרין בעשיית מלאכה ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ויש מי שאומר שאין להקל להם:

ב ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות שלא קבעום למשתה ושמחה: הגה וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח (מהר"א מפראג) ונוהגין לומר זמירות ושבתות בסעודות שמרבים בהם ואז היא סעודת מצוה (מנהגים) וי"א שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב. (כל בו ור"ן) :

ג אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו: הגה ואין מתענין יום שמת בו אב או אם ותענית חלום בחנוכה ע"ל סי' תקס"ח סעיף ה' ולענין צדוק הדין ע"ל בהלכות ר"ח סי' ת"כ בהגה וע"ל סימן תרפ"ג:

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעא

סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו. ובו ח' סעיפים:

א (א) צריך ליהרר מאד בהדלקת נרות חנוכה ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק:

ב כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך א' בכל לילה עד שבליל אחרון יהיו שמנה ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר: הגה וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם) וכן המנהג פשוט ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג) :

ג נר שיש לו שתי פיות עולה לו בשביל שנים:

ד מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר א' לא כפה עליה כלי אפי' לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה: הגה ולכן יש ליהרר להעמיד הנרות בשורה בשוה ולא בעגול דהוי כמדורה (הג"מ בשם סמ"ק) ומותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (ת"ה סימן ק"ה) ויזהרו כשעושים נרות אפי' בשעוה שאין לדבקן ביחד ולהדליקן דהוי כמדורה (פסקי מהר"א סי' ה) אפי' בנרות של שבת וי"ט יזהרו שלא לעשות כן. (א"י)

ה נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה מניחו על שלחנו ודיו וצריך נר אחר להשתמש לאורו ואם יש מדורה א"צ נר אחר ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר:

ו מניחו למעלה מג' טפחים ומצוה להניחו למטה מ' טפחים ואם הניחו למעלה מ"ט יצא אבל אם מניחו למעלה מ' אמה לא יצא: הגה ואפילו לקחה כך דלוק והניחה למטה מ' לא יצא הדלקה עושה מצוה (ב"י בשם תוספות) :

ז מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ואם אין מזוזה בפתח מניחו מימין ואם הניחו בדלת עצמו יניחנו מחציו של כניסה לצד שמאל: הגה ומיהו בזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל אין לחוש כ"כ אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם ואין לשנות אלא א"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כ"א במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהיה היכר כלל ואף כי אין היכר רק לבני הבית מ"מ היכר קצת מיהא בעי ובבה"כ מניחו בכותל דרום (או בדרום המנורה ומסדרן ממזרח (מג) למערב) (ת"ה סי' ק"ד ב"י) ומדליקין ומברכין (בבה"כ) משום פרסומי ניסא: הגה ואין אדם יוצא בנרות של ב"ה וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א) ונוהגין להדליק בב"ה בין מנחה למעריב ויש נוהגין להדליק בערב שבת קודם מנחה (כל בו ואבודרהם) ואם רוצים למהר להתפלל לאחר שבירך הש"ץ והדליק אחד מהן יוכל השמש להדליק הנשארים והש"ץ יתפלל. (מהרי"ל):

ח חצר שיש לו ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשתיהן (מפני החשד ואם ב' הפתחים ברוח א' (והם בבית אחד) (כל בו) די לו באחד מהם. הגה ואם מדליק בב' פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה (ר"ן) מיהו בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים ממש ואין היכר לבני ר"ה כלל אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים כן נ"ל וכן המנהג פשוט:

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעב

זמן הדלקת נר חנוכה. ובו ב' סעיפים:

א אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם סוף שקיעתה לא מאחרים ולא מקדימים ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק: ב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן: הגה י"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים (י) א"צ ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם התוספות) ומ"מ טוב יותר ליזהר גם בזמן הזה. ומיהו ה"מ לכתחלה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה ואם עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומין: הגה ובלילות האחרות ידליק כמו שאר ב"א אע"פ שלא הדליק בראשונה (מ"כ בשם מהרי"ל ואגודה וד"ע):

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעג

שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה. ובו ד' סעיפים:

א (א) כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ואע"פ שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות: הגה ומיהו שמן זית מצוה מן המוכח (מרדכי וכל בו ומהרי"ל) ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמנים שאורן זך ונקי ונוהגין במדינות אלו להדליק בנר של שעווה כי אורן צלול כמו שמן. ואפ"ל בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת: הגה אם אינו נותן בנר רק כדי שיעור מצותו. (תשובת הרשב"א סי' ע"ד). לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול ואפ"ל לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור אפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה אסור ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה ונוהגים להדליק נר נוסף כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה: הגה ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף רק מניח אצלן השמש שבו מדליק הנרות והוא עדיף טפי ויש לעשותו יותר ארוך משאר נרות שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר (מרדכי) אם נתערב נר חנוכה האסור בהנאה בשאר נרות אפ"ל אחד באלף לא בטיל דהוי דבר של מנין (ת"ה סי' ק"נ) אלא ידליק מן התערובות כ"כ שבודאי נר של היתר דולק עם נר של איסור ואז מותר להשתמש אצלן (ד"ע):

ב הדלקה עושה מצוה לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה ואפילו כבתה בע"ש קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבע"י אינו זקוק לה וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה: הגה ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה אין לברך עליה (רשב"א סימן תקל"ט ור"ן) :

ג נר של חרס שהדליק בו לילה אחת נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור ונר של מתכת א"צ חדש ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת:

ד אין חוששין לפתילות להחליפם עד שתכלה:

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעד

שמותר להדליק מנר לנר. ובו ב' סעיפים:

א מדליקין נר חנוכה מנר חנוכה ודוקא להדליק זה מזה בלא אמצעי אבל מזה לזה ע"י נר של חול אסור ויש מתירים גם בזה אא"כ הוא בענין שיש לחוש שיכבה הנר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה: הגה ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר דעיקר מצותו אינו אלא נר א' והשאר אינו למצוה כ"כ ולכן אין להדליק זה מזה (הג"מ ומרדכי) וכל זה אינו רק בעוד שדולקים למצותן אבל אחר שעבר זמן המצוה מותרים בהנאה כ"ש שמותר להדליק מהן (נ"י ה"ק) :

ב יש מי שאומר שנר של בהכ"נ ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה: הגה וה"ה נר של ת"ת או נר לחולה הצריך נר (נ"י ה"ק) ובענין נר של בהכ"נ ע"ל סי' קנ"ד סעיף י"ד:

שלחן ערוך אורח חיים סימן תרעה

שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה. ובו ג' סעיפים:

א (א) הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם וא"צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה לפיכך עששית שהיתה דולקת כל היום שהדליקה מע"ש למצות חנוכה למוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצוה ומ"מ צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא מצוה לצורכו הוא מצוה וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה:

ב יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא י"ח:

ג אשה מדלקת נר חנוכה שאף היא חייבת בה אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה כלום ואע"פ שהניחה גדול ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך מותר: הגה ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפ"ע קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ:

Šabat tento týden začíná v pátek v 15'32, a končí v sobotu v 16'46.

Délka dne je 8 hod 13 min; délka skutečné hodiny činí 41 minut, východ jitřenky 5'52;

doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 6'24 hod; východ slunce v 7'37; polovina dne

11'44; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'14, (mincha ktana 14'08, plag mincha

15'02) západ slunce (škia) 15'50; východ hvězd v 16'23

podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046